

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ PRAVIENIŠKIŲ PATAISOS NAMUS-ATVIRAJĄ KOLONIJĄ

2020-12-17 Nr. 4D-2020/1-715

Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos (toliau vadinama ir – Pravieniškių PN-AK) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepagrįstai panaudojus prievartą (toliau vadinama ir – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „Š. m. 2020 gegužės 12 d. per rytinį maitinimą tam tvarkiniui kur padavinėja maistą suėmiau už rankos, bet jokių sužalojimų nepadariau (jis tik gal išsigando) šį veiksmą pripažįstu, nes kartais man būna neadekvatūs veiksmai, kadangi turiu psichikos sutrikimų [...]. Bet po šio įvykio iš karto prašiau pakviesti vyriausią budintį pareigūną, kameroje ant suoliuko atsisėdau ramiai laukti, bet įbėgę du [...] pareigūnai [...] pasielgė tikrai „gyvuliškai“ vienas jų K. Č. [*Seimo kontrolieriui asmens vardas ir pavardė yra žinomi*] kito vard. pavard. nežinau. Aš kaip minėjau sėdėjau ramiai [...], bet šie du mane parbloškė ant žemės K. Č. metaliniu žibintuvėliu daužė per nugarą ir trypė kojas kitas su kelienu trinktelėjo mano galvą į betonines grindis iš žibintuvėlio pataikė į akį [...]. Aišku aš iš tokių kankinimų muisčiausi iš inercijos bet kas taip muistytųsi. Iki tol nebuvo įjungti vaizdo registratoriai“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Man dešinės rankos antrankiai buvo perveržti (net likę žaizdos) mane vedė per lauką per šlapdribą tik su pižama ir su tapkėmis [...]. Vyriausio budinčio pavaduotojo D. prašiau atveržti antrankį dešinės rankos (nes tirti pradėjo) jo atsakymas buvo neturiu rakto ir įvarė į tą kiemelį pilnai neapsirengusį [...] ten prastovėjau valandą, kol permirko visa maikė [...]. Buvo atsiųsta seselė suleisti raminamųjų [...] suleido ir mane vėl į tą kiemelį pusnuogį įvedė ten prabuvau porą val. [...]“;

2.3. „Š. m. 2020 gegužės 15 d. buvo liepta susikrauti daiktus ir būti atvestam į uždarytą zoną [...]. Atėjus man pasakė 30 parų KTP (kamos tipo patalpa) režimu. Taip ir negalėdamas pranešti artimiesiems kur dingau.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. gegužės 28 d. raštu Nr. 4D-2020/1-715/3D-1530 kreipėsi į

Pravieniškų PN-AK, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. 17 d. Seimo kontrolierius gavo Pravieniškų PN-AK 2020 m. birželio 16 d. raštą Nr. S-12331.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Informuojame, kad nuteistasis X kėlė grėsmę kitam nuteistajam, pareigūnams nurodžius nusiraminti, nevykdė jų nurodymų, jiems priešinosi bei bandė suduoti, todėl pareigūnai prieš minėtą nuteistąjį panaudojo fizinę prievartą bei specialiąsias priemones vadovaujantis Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo 11 str. 3 d. 2 p. („kai asmuo nevykdo Kalėjimų departamento, pataisos įstaigos arba tardymo izoliatoriaus administracijos reikalavimų ar nurodymų (siekdamas asmenį paklusti), taip pat sulaikydami asmenis (jeigu jie priešinosi)“). Taip pat informuojame, kad joks metalinis žibintuvėlis nebuvo naudotas minėto nuteistojo atžvilgiu“;

4.2. „Pareigūnai fizinę prievartą bei specialiąsias priemones naudojo atsižvelgdami į esamą situaciją, siekiant apsisaugoti nuo agresyvaus nuteistojo, grėsmingų aktyvių veiksmų pareigūnų bei kito nuteistojo sveikatai. Fizinė prievarta, specialiosios priemonės buvo naudota tik tada, kai psichinė prievarta buvo neveiksminga (2020-05-12 tarnybiniai pranešimai dėl specialiųjų priemonių panaudojimo Nr. 41-3811, 41-3812)“;

4.3. „Pravieniškų pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje Pirmajame sektoriuje atliktas tarnybinis tyrimas dėl specialiųjų priemonių panaudojimo prieš nuteistąjį X (2020-05-19 Tarnybinio tyrimo išvada dėl specialiųjų priemonių panaudojimo prieš nuteistąjį X Nr. 41-6119). Tyrimo metu remtasi filmuota vaizdo medžiaga (2020-05-19 pažyma dėl vaizdo įrašo išsaugojimo Nr. 41-6107)“;

4.4. „[...] gegužės 12 d. apie 7.20 val. 2-o būrio 8-oje kameroje nuteistasis X pakeltu tonu keikiasi, prieštaraudamas pareigūnams nenori išeiti iš kameros, vedamas prisipažįsta sugriebęs maisto dalintojui už rankų ir tempęs jį į vidų“;

4.5. „Nuteistasis X buvo nuvestas į kamerų tipo patalpas nusiraminti. Minėtas nuteistasis lauke buvo tik kol buvo vedamas iš drausmės grupės į kamerų tipo patalpas.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo (Pareigūnų veiklos įstatymas):

11 straipsnis „Prievartos naudojimo sąlygos“ – „1. Prievarta gali būti naudojama tik tarnybinio būtinumo atvejais ir tik tiek, kiek to reikia tarnybinei pareigai atlikti. Pataisos pareigūnai naudoti prievartą privalo adekvačiai esamoms aplinkybėms ir proporcingai esamam pavojui, atsižvelgdami į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį, intensyvumą ir individualias pažeidėjo savybes. 2. Pataisos pareigūnai turi teisę naudoti psichinę ir (ar) fizinę prievartą. 3. Prievartą pataisos pareigūnai turi teisę naudoti šiais atvejais: 1) saugodamiesi ar siekdami apsaugoti asmenis nuo gresiančio pavojaus gyvybei ar sveikatai; 2) kai asmuo nevykdo Kalėjimų departamento, pataisos įstaigos arba tardymo izoliatoriaus administracijos reikalavimų ar nurodymų (siekdamas priversti asmenį paklusti), taip pat sulaikydami asmenis (jeigu jie priešinosi); [...]. 4. Pataisos pareigūnai turi teisę naudoti antrankius ir surišimo priemones: 1) prieš agresyvius ar linkusius žalotis asmenis; 2) konvojuodami arba pristatydami į policijos įstaigą ar kitą instituciją ar įstaigą asmenis, atlikdami šių asmenų apžiūrą. 5. Fizinė prievarta naudojama tik tada, kai psichinė prievarta buvo neveiksminga arba kai bet koks delsimas kelia pavojų pataisos pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai. [...].“

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (BVK):

99 straipsnis „Nuteistųjų teisė susirašinėti“ – „1. Nuteistiesiems leidžiama siųsti ir gauti neribotą kiekį laiškų“;

112 straipsnis „Pataisos įstaigų režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai“ – „1. Režimas – tai diferencijuotų laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygų ir šią bausmę atliekančių nuteistųjų elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai pataisos įstaigų režimo reikalavimai yra šie: būtinas nuteistųjų izoliavimas ir nuolatinė jų priežiūra; reikalavimas nuteistiesiems tiksliai ir nenukrypstamai atlikti

savo pareigas; skirtingų laikymo sąlygų sudarymas atsižvelgiant į nuteistojo padaryto nusikaltimo pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo asmenybę ir elgesį bausmės atlikimo metu. 3. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji dėvi savo arba pataisos įstaigos išduotus drabužius. Nuteistiesiems daroma krata. Nuteistojo asmens kratą daro tos pačios lyties pareigūnai“;

114 straipsnis „Pataisos įstaigų apsauga“ – „1. Pataisos įstaigų ir jose laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų apsaugą vykdo pataisos įstaigų pareigūnai“;

142 straipsnis „Laisvės atėmimo bausmę atliekantiems nuteistiesiems skiriamos nuobaudos“ - „2. Nuteistiesiems, sistemingai pažeidinėjantiems arba itin piktybiškai pažeidusiems režimą, gali būti skiriama nuobauda – perkėlimas į kamerų tipo patalpas iki trisdešimt parų, o nepilnamečių nuteistųjų – iki penkių parų“;

145 straipsnis „Nuteistųjų laikymo sąlygos kamerų tipo patalpose“ – „1. Nuteistieji, atliekantys šio Kodekso 142 straipsnio 2 dalyje nurodytą nuobaudą, į darbą nevedami. Perkelti į kamerų tipo patalpas nuteistieji neturi teisės gauti pasimatymų (išskyrus teisę susitikti su advokatu), perduodamų daiktų, taip pat paskambinti telefonu (išskyrus atvejus, kai jie įgyvendina šio Kodekso 101 straipsnyje nurodytą teisę). Jiems neleidžiama įsigyti ir (ar) turėti asmeninių daiktų, išskyrus drabužius, avalynę, higienos reikmenis ir kanceliarines prekes. Šioje dalyje nurodytiems nuteistiesiems leidžiama skaityti knygas, žurnalus, laikraščius ir kitą literatūrą, kasdien vieną valandą, o nepilnamečiams, neįgaliesiems, kuriems nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis, ir ligoniams (pagal gydytojo išvadą) – dvi valandas pasivaikščioti“;

173 straipsnis „Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų materialinis buitinis aprūpinimas“ – „1. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos reikiamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. 2. [...]. 3. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantys nuteistieji, kurie neturi savo drabužių ir avalynės, nemokamai aprūpinami drabužiais ir avalyne pagal sezoną.“

7. Pravieniškių PN-AK nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. 1R-65 (Nuostatai):

8 punktas – „Pravieniškių pataisos namai-atviroji kolonija, siekdama veiklos tikslo, atlieka šias funkcijas: 8.1. užtikrina įstatymų nustatytą įstaigoje laikomų suimtųjų ir nuteistųjų apsaugą, priežiūrą ir šių asmenų izoliavimo reikalavimus; [...]; 8.4. užtikrina įstaigoje laikomų suimtųjų ir nuteistųjų buities sąlygas, nežeminančias žmogaus orumo ir atitinkančias Lietuvos higienos normas; [...] 8.5. užtikrina įstaigoje laikomų suimtųjų ir nuteistųjų maitinimą ir materialinį aprūpinimą pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytas normas [...].“

8. Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijos, patvirtintos Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-88 (Instrukcija):

207 punktas – „Tarnybiniai vaizdo registratoriai (mobilūs prietaisai, galintys įrašyti vaizdą ir garsą) įstaigose naudojami siekiant užtikrinti įstaigos darbuotojų saugumą, suimtųjų (nuteistųjų) apsaugą ir priežiūrą, jų pareigų ir draudimų vykdymo kontrolę bei nustatytų suėmimo vykdymo ir bausmės atlikimo užtikrinimo priemonių režimo reikalavimų laikymąsi, taip pat užtikrinant turto apsaugą įstaigose. Vaizdo registratoriai taip pat naudojami siekiant užfiksuoti kratų ir apžiūrų atlikimą, įstatymų, kitų teisės aktų ir dienotvarkės pažeidimus“;

211 punktas – „Vaizdo registratoriai privalomai naudojami: [...] 211.5. bendraujant su konfliktuojančiais, nuolat drausmės pažeidimus darančiais suimtaisiais (nuteistaisiais); [...] 211.10. suimtųjų (nuteistųjų) patikrinimų-skaičiuočių, maitinimo, konvojavimo pėsčiomis, įstaigos teritorijos apėjimo metu bei pastebėjus daromą pažeidimą.“

Tyrimui reikšminga Seimo kontrolieriaus darbo praktika

9. Seimo kontrolieriaus 2020 m. vasario 21 d. ataskaitoje Nr. NŽTI-2019/1-1 nurodoma:

9.1. „[...] pareigūnams suteikta diskrecija atliekant pareigas naudoti prievartą nėra absoliuti. Pareigūnai fizinę prievartą prieš asmenis turi teisę naudoti tik išskirtiniais, teisės aktuose numatytais, atvejais, tik esant tam tikroms sąlygoms ir ne daugiau, nei reikia teisėtiems tikslams pasiekti, bei turi būti tinkamai parengti veikti situacijomis, susijusiomis su prievartos naudojimu“;

9.2. „Apibendrinant tai, kas įvardyta, darytina išvada, kad dėl techninių kliūčių ir kitų priežasčių pareigūnai vykdydami užduotis ne visada pasitelkia vaizdo fiksavimo priemones, todėl fizinės prievartos atvejai neretai būna neužfiksuojami. Seimo kontrolieriaus nuomone, tokia teisės saugos pareigūnų praktika sudaro prielaidas žmogaus teisių pažeidimų rizikai“;

9.3. „Seimo kontrolierius pažymi, kad fizinė prievarta prieš asmenis, kurie nesipriešina, nekelia pavojaus pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai, nėra pateisinama, todėl atkreipia dėmesį į įstatymuose įtvirtintų imperatyvių nuostatų, kuriose numatytos pareigūnų fizinės prievartos taikymo sąlygos bei tvarka, laikymosi būtinybę.“

Tyrimo išvados

10. Atsižvelgiant į Skunde aprašytas aplinkybes, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

10.1. dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neproporcingai panaudojus prievartą;

10.2. dėl Pareiškėjo teisės būti laikomam tinkamomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis;

10.3. dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai užkirtus kelią Pareiškėjui informuoti artimuosius apie jo perkėlimą į kamerų tipo patalpas.

Dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai neproporcingai panaudojus prievartą

11. Skunde nurodoma, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai panaudojo prievartą Pareiškėjo atžvilgiu, nors jis nesipriešino ir vykdė pareigūnų nurodymus.

12. Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje yra pažymėjęs, kad pareigūnams suteikta diskrecija atliekant pareigas naudoti prievartą nėra absoliuti. Pareigūnai fizinę prievartą prieš asmenis turi teisę naudoti tik išskirtiniais, teisės aktuose numatytais, atvejais, tik esant tam tikroms sąlygoms ir ne daugiau, nei reikia teisėtiems tikslams pasiekti. Fizinė prievarta prieš asmenis, kurie nesipriešina, nekelia pavojaus pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai, nėra pateisinama, todėl atkreiptinas dėmesys į įstatymuose įtvirtintų imperatyvių nuostatų, kuriose numatytos pareigūnų fizinės prievartos taikymo sąlygos bei tvarka, laikymosi būtinybę (šios pažymos 9.1, 9.3 punktai).

Prievartos priemonių panaudojimo pataisos pareigūnų veikloje sąlygos yra įtvirtintos Pareigūnų veiklos įstatymo 11 straipsnio (šios pažymos 5 punktas) nuostatose, pagal kurias pataisos pareigūnai individualiai pagal įvykio aplinkybes turi įvertinti fizinės prievartos taikymo būtinybę, t. y., ar pavojus yra akivaizdus, neišvengiamas ir realus, koks yra asmens pavojingumo laipsnis, jo psichinė ir sveikatos būklė, elgesys bausmės atlikimo metu; tik nepadėjus įtikinimo priemonėms (jeigu jos galimos), pataisos pareigūnas gali pradėti naudoti silpniausio lygio prievartos priemones, o nepajėgdamas įgyti pažeidėjo paklusnumo proporcingai pažeidėjo pasipriešinimo lygiui didinti ir prievartos lygį; pažeidėjui paklusus, nedelsiant nutraukti prievartos priemones.

13. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2020 m. gegužės 12 d. per rytinį maitinimą Pareiškėjas tvarkiniui suėmė už rankos. Pravieniškių PN-AK pareigūnai reaguodami į tokį Pareiškėjo elgesį panaudojo fizinę prievartą.

Pravieniškių PN-AK pareigūnų teigimu, Pareiškėjas kėlė grėsmę kitam nuteistajam, pareigūnams nurodžius nusiraminti, nevykdė jų nurodymų, jiems priešinosi bei bandė suduoti, todėl pareigūnai prieš Pareiškėją panaudojo fizinę prievartą bei specialiąsias priemones; metalinis žibintuvėlis Pareiškėjui suduoti nebuvo naudotas.

Pareiškėjas pripažįsta atlikęs pirmiau nurodytą veiksmą, bet taip pat teigia, kad iš karto suprato netinkamai pasielgęs, todėl nusprendė pasikviesti pareigūnus, ramiai atsisėdo kameroje ant suolo ir jų laukė, pareigūnams nesipriešino, tačiau šie vis tiek naudojo fizinę prievartą.

Siekiant įvertinti, ar Pravieniškių PN-AK pareigūnai fizinę prievartą Pareiškėjo atžvilgiu naudojo proporcingai, Pravieniškių PN-AK Pirmojo sektoriaus specialiųjų priemonių panaudojimo prieš nuteistuosius atvejų teisėtumo patikrinimo komisija atliko tarnybinį tyrimą. Šio tyrimo metu buvo peržiūrėtas vaizdo įrašas, iš kurio nustatyta, kad 2020 m. gegužės 12 d. apie 7.20 val. antrojo būrio aštuntoje kameroje Pareiškėjas pakeltu tonu keikėsi, prieštaraudamas pareigūnams nenorėjo išeiti iš kameros, vedamas prisipažino sugriebęs tvarkiniui už rankų ir tempęs jį į vidų. Remiantis šiais duomenimis daroma išvada, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai fizinę prievartą naudojo tik tiek, kiek to reikėjo tarnybinei pareigai įvykdyti, t. y., pažeidimų nebuvo nustatyta.

Pažymėtina, kad 2020 m. gegužės 12 d. Pravieniškių PN-AK pareigūnų vaizdo registratoriais užfiksuotas vaizdo įrašas buvo išsaugotas ir pateiktas Seimo kontrolieriui, tačiau jį peržiūrėjus nustatyta, kad momentas, kai Pravieniškių PN-AK pareigūnai panaudoja prievartą Pareiškėjo atžvilgiu, nėra užfiksuotas. Dėl šios priežasties nėra aišku, kaip Pravieniškių PN-AK pareigūnai tarnybinio tyrimo metu įvertino fizinės prievartos taikymo Pareiškėjui būtinybę, t. y., ar pavojus buvo akivaizdus, neišvengiamas ir realus, koks buvo asmens pavojingumo laipsnis, jo psichinė ir sveikatos būklė, ir priėmė sprendimą, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai fizinę prievartą Pareiškėjo atžvilgiu naudojo proporcingai, kai tokie išvadai padaryti ir ją pagrįsti jie neturėjo pakankamai objektyvių duomenų – pilno vaizdo įrašo, kuriame matytųsi, kaip incidento metu elgėsi tiek Pareiškėjas, tiek pareigūnai. Šios aplinkybės leidžia teigti, jog Pravieniškių PN-AK pareigūnai savo išvados dėl pareigūnų veiksmų, panaudojant fizinę prievartą Pareiškėjo atžvilgiu, proporcingumo nepagrindė tokiu būdu, kad nekiltų abejonių dėl jos teisėtumo ir pagrįstumo.

14. Atkreiptinas dėmesys, kad tarnybiniai vaizdo registratoriai įstaigose naudojami siekiant užtikrinti įstaigos darbuotojų saugumą, suimtųjų (nuteistųjų) apsaugą ir priežiūrą, jų pareigų ir draudimų vykdymo kontrolę bei nustatytų suėmimo vykdymo ir bausmės atlikimo užtikrinimo priemonių režimo reikalavimų laikymąsi, taip pat užtikrinant turto apsaugą įstaigose. Vaizdo registratoriai taip pat naudojami siekiant užfiksuoti kratų ir apžiūrų atlikimą, įstatymų, kitų teisės aktų ir dienotvarkės pažeidimus. Dėl šios priežasties teisės aktai įpareigoja pareigūnus, įskaitant ir Pravieniškių PN-AK pareigūnus, vaizdo registratorius privalomai naudoti bendraujant su konfliktuojančiais, nuolat drausmės pažeidimus darančiais suimtaisiais (nuteistaisiais) bei pastebėjus daromą pažeidimą.

Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje yra pastebėjęs, kad šio reikalavimo ne visada yra laikomasi, t. y., dėl techninių kliūčių ir kitų priežasčių pareigūnai vykdydami užduotis ne visada pasitelkia vaizdo fiksavimo priemones, todėl fizinės prievartos atvejai neretai lieka neužfiksuoti. Seimo kontrolieriaus nuomone, tokia teisės saugos pareigūnų praktika sudaro prielaidas žmogaus teisių pažeidimų rizikai.

Nagrinėjamu atveju susiklosčiusi situacija, kai vaizdo įrašė nėra užfiksuotas būtent prievartos panaudojimo momentas, tačiau yra fiksuojami vaizdai po prievartos panaudojimo, kelia abejonių Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų proporcingumu ir sudaro prielaidas manyti, kad galėjo būti pažeistos Pareiškėjo teisės.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl Pravieniškių PN-AK

pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neproporcingai panaudojus prievartą, yra pagrįsta. Siekiant ateityje išvengti tokių abejonių ir prielaidų, Pravieniškių PN-AK direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad pareigūnams atliekant užduotis, susijusias su galimu poreikiu panaudoti prievartos priemones, būtų užtikrintas savalaikis, tinkamas, efektyvus vaizdo fiksavimo priemonių naudojimas.

Dėl Pareiškėjo teisės būti laikomam tinkamomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis

15. Skunde nurodoma, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai Pareiškėją laikė pataisos įstaigos kieme su sezonui nepritaikytais drabužiais ir avalyne.

16. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė.

Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (2000 m. spalio 26 d. sprendimas *Kudla prieš Lenkiją* (pareiškimo Nr. 30210/96), 2001 m. liepos 24 d. sprendimas *Valašinas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 44558/98).

Valstybės pareiga rūpintis nuteistaisiais yra įtvirtinta ir nacionaliniuose teisės aktuose (BVK 173 straipsnis). Tai reiškia, kad laisvės atėmimo vietos (šiuo atveju Pravieniškių PN-AK) administracija nuteistiesiems (nagrinėjamu atveju – Pareiškėjui) turi užtikrinti reikiamas gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygas, atitinkančias Lietuvos Respublikos higienos normas, suteikti atskiras miegamąsias vietas, patalynę arba sudaryti sąlygas naudotis nuosava patalynė, *aprūpinti arba sudaryti sąlygas naudotis nuosavais drabužiais ir avalyne pagal sezoną* ir kt.

17. Peržiūrėjus Pravieniškių PN-AK pateiktą vaizdo įrašą, buvo nustatyta, kad po to, kai Pareiškėjas buvo surakintas antrankiais, jis kreipėsi į pareigūnus prašydamas leisti apsiauti batus ir apsirengti striukę, tačiau Pravieniškių PN-AK pareigūnai į šį Pareiškėjo prašymą nieko neatsakė ir išvedė jį iš kameros. Tuo metu Pareiškėjas dėvėjo marškinėlius ir kelnes bei avėjo šlepetes. Toliau įrašė matyti, kad Pareiškėjas yra vedamas iš vieno pataisos įstaigos pastato į kitą, lauke žemė nuklota tirpstančiu sniegu, krenta krituliai. Taigi Skunde nurodyti teiginiai buvo patvirtinti, t. y., Pareiškėjas buvo lauke su sezonui nepritaikytais drabužiais ir avalyne. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Pravieniškių PN-AK pareigūnai netinkamai vykdė savo pareigą rūpintis nuteistaisiais ir pažeidė Pareiškėjo teisę būti laikomam tinkamomis bei sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

18. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl Pareiškėjo teisės būti laikomam tinkamomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis yra pagrįsta.

Pravieniškių PN-AK direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje pareigūnai tinkamai vykdytų savo pareigą rūpintis nuteistaisiais ir visuomet sudarytų sąlygas nuteistiesiems naudotis drabužiais ir avalyne pagal sezoną.

**Dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo)
galimai užkirtus kelią Pareiškėjui informuoti
artimuosius apie jo perkėlimą į kamerų tipo patalpas**

19. Skunde nurodoma, kad Pareiškėjas trisdešimčiai parų buvo perkeltas į kamerų tipo patalpas, o Pravieniškių PN-AK pareigūnai nesudarė jam sąlygų apie tai pranešti artimiesiems.

20. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 6 punktą) nuteistiesiems, sistemingai pažeidinėjantiems arba itin piktybiškai pažeidusiems režimą, gali būti skiriama nuobauda – perkėlimas į kamerų tipo patalpas iki trisdešimt parų. Nuteistieji atliekantys šią nuobaudą neturi teisės gauti pasimatymų (išskyrus teisę susitikti su advokatu), perduodamų daiktų, taip pat paskambinti telefonu (išskyrus teisę paskambinti advokatui). Jiems neleidžiama įsigyti ir (ar) turėti asmeninių daiktų, išskyrus drabužius, avalynę, higienos reikmenis ir kanceliarines prekes, kurias jie gali panaudoti ir įgyvendindami BVK 99 straipsnyje įtvirtintą teisę siųsti ir gauti neribotą kiekį laiškų.

Skundo tyrimo metu nebuvo gauta duomenų, kad Pareiškėjas būtų išreiškęs valią apie jam paskirtą nuobaudą informuoti artimuosius ar kad jis būtų ėmėsis aktyvių veiksmų tai padaryti (pvz., išsiųsti laišką artimiesiems), o Pravieniškių PN-AK pareigūnai būtų užkirtę tam kelią. Atkreiptinas dėmesys, kad nuobaudos atlikimo metu Pareiškėjas sėkmingai raštu kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigą. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Skundo teiginiai, jog Pravieniškių PN-AK pareigūnai užkirtę kelią Pareiškėjui apie jam paskirtą nuobaudą informuoti artimuosius, nebuvo patvirtinti.

21. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai užkirtus kelią Pareiškėjui informuoti artimuosius apie jo perkėlimą į drausmės grupę, yra nepagrįstas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

22. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neproporcingai panaudojus prievartą, pripažinti pagrįsta.

23. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl Pareiškėjo teisės būti laikomam tinkamomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis pripažinti pagrįsta.

24. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nusprendžiama X] Skundo dalį dėl Pravieniškių PN-AK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai užkirtus kelią Pareiškėjui informuoti artimuosius apie jo perkėlimą į kamerų tipo patalpas, atmesti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

25. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Pravieniškių PN-AK direktoriui Dainiui Sušinskui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje:

25.1. pareigūnams atliekant užduotis, susijusias su galimu poreikiu panaudoti prievartos priemones, būtų užtikrintas savalaikis, tinkamas, efektyvus vaizdo fiksavimo priemonių naudojimas;

25.2. pareigūnai tinkamai vykdytų savo pareigą rūpintis nuteistiesiais ir visuomet sudarytų sąlygas nuteistiesiems naudotis drabužiais ir avalyne pagal sezoną.

26. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas